



Četvrtak, 5. novembar 2009. godine
ILO/09/00
EMBARGO na objavljivanje do
12:00 GMT 5. novembra 2009. godine

OPADANJE REALNIH ZARADA NA ZAPADNOM BALKANU MOŽE ZNAČAJNO DA SMANJI POTROŠNJU I DA UBRZA EKONOMSKI PAD

INSTITUCIJE I POLITIKE KOJE SE BAVE ZARADAMA IMAJU ZNAČAJNE STRUKTURALNE NEDOSTATKE

SARAJEVO (MOR VESTI)-Rast realnih zarada značajno je usporen u nekoliko zemalja Zapadnog Balkana u 2008. godini a takođe se očekuje da realne i nominalne zarade opadaju i tokom 2009. godine, kao posledica skorašnjih smanjenja zarada. Pad realnih i nominalnih zarada može da dovede do smanjenja potrošnje i samim tim uspori dalji ekonomski oporavak ovih zemalja- rečeno je u novom izveštaju MOR-a koji je pripremljen za regionalnu konferenciju na visokom nivou pod nazivom- “*Uticao finansijske i ekonomske krize: Sanacija zarada i odgovor politika*“ koja će se održati u Sarajevu, Bosni i Hercegovini, od 5. do 6. novembra 2009. godine. Tripartitne delegacije iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Kosova¹, Crne Gore i Srbije će prisustvovati konferenciji.

Pored opadanja realnih zarada, zabeleženo je da se u nekim zemljama kao što su Bosna i Hercegovina i Srbija ponovo javlja neisplaćivanje zarada, kao i zaostalih zarada. Kriza će verovatno povećati neformalna plaćanja ili “plate u kovertama” i time smanjiti uplate socijalnih doprinosa i na taj način dodatno oslabiti već niske penzije. Svi ovi trendovi će dovesti do smanjenja potrošnje. Već postoje znaci smanjenja domaće tražnje u jednom broju zemalja Zapadnog Balkana. U Srbiji na primer, agregatna tržišta u 2008.-2009. godini opala je za dvocifreni procenat.

Iako postoji potreba da se pomogne kompanijama da očuvaju zaposlenost, politika zarada, takođe može da igra važnu ulogu u održavanju visoko potrebne tražnje i ponovnom uspostavljanju poverenja. Politika zarada, takođe, može da pomogne u iskorenjivanju siromaštva, koji je i dalje visoko u zemljama Zapadnog Balkana. Nivoi zarada ostaju i dalje najniži u Evropi i često ispod osnovnog minimuma. Da bi se izbegli masivni socijalni troškovi ne bi se smeo dozvoliti dalji rast niskih primanja.

Povećanje minimalnih zarada

Globalni pakt o poslovima Međunarodne organizacije rada², koji su G20 i ostale zemlje uvele kao deo hitnog odgovora na krizu, upozorava na opasnost od deflatorne spirale plata i cena i preporučuje socijalni dijalog, kolektivno pregovaranje i minimalne zarade kao sredstva u borbi protiv deflacije. Pakt opisuje minimalne zarade kao “bitno oruđe u borbi za socijalnu zaštitu” koje može da umanja siromaštvo i nejednakost, da poveća tražnju i doprinese ekonomskoj stabilnosti. Zemlje zapadnog Balkana su se opredelile za dva različita puta vezano za minimalne zarade: Neke zemlje, kao Srbija, su odlučile da podignu minimalne zarade, dok su ih druge zamrzle. Kriza je dublje razotkrila jedan broj strukturalnih slabosti u institucijama i politikama vezanim za minimalne zarade u većini zemalja Zapadnog Balkana. Bitno je da se reforme dalje nastave kako bi se unapredile minimalne zarade u skladu sa MOR-ovom Konvencijom o minimalnim zaradama iz 1970. godine (br. 131). Konvencija je ratifikovana od strane Albanije, Bosne i Hercegovine, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Crne Gore i Srbije.

¹ U okviru Rezolucije 1244 Saveta Bezbednosti Ujedinjenih Nacija.

² Oporavak od krize: Globalni pakt o poslovima (Ženeva, Međunarodna Organizacija Rada, 2009).
http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2009/109B09_101_engl.pdf

Usaglašavanje plata sa produktivnošću

Neki nacionalni izveštaji pripremljeni za konferenciju (npr. O Albaniji) pokazuju koliko slabo su zarade povezane sa ekonomskim učinkom, čak i pre krize. Ovo se odrazilo u generalno opadajućem udelu zarada još od sredine '90-tih. Povezivanje zarada sa produktivnošću bi dozvolilo zaradama da skoče čim dođe do ekonomskog oporavka, dok bi to značilo određenu fleksibilnost u zaradama tokom ekonomskih previranja, takođe bi pomoglo da se sačuva zaposlenost. Na nivou preduzeća, povezivanje dela zarada sa učinkom može biti značajno sredstvo za stimulisanje produktivnosti.

Reforma zarad i poreza

U mnogim zemljama ovog podregiona trenutna struktura sistema za oporezivanje rada (ne samo ličnih dohodaka već i pravila o socijalnoj zaštiti) izgleda da ja podjednako neujednačena i neefikasna. Paušalna taksa koja dominira u Srbiji može da ima štetan efekat na neto zarade i kupovnu moć radnika.

Reforma poreza u smislu ličnih dohodaka, u Albaniji na primer- gde ne postoji progresivnost u porezu na lični dohodak, nakon uvođenja deseto postotnog poreza- imala je negativan efekat na najslabije plaćene radnike. To je takođe povećalo disparitet u zaradama. U isto vreme, dovelo je do postepenog opadanja u davanjima za socijalno osiguranje radnika, predstavljajući značajan gubitak za državu. Takođe postoje neki dokazi da je to podhranilo porast u neformalnom zapošljavanju (72 posto je izjavilo da su njihove zarade neformalne), kao što je nedavno objavljeno u istraživanju koje je sproveo MOR u građevinskom sektoru (ILO, 2008b).³

Bilo kakav korak ka progresivnijem oporezivanju i smanjenju poreskog opterećenja za slabo plaćeni rad bi doprineo poboljšanju kako u smislu efikasnosti tako i u smislu socijalne pravde. U isto vreme, porezi treba da se reformišu tako da ograniče praksu “ plata u kovertama” i da motivišu poslodavce da prijave realne zarade zaposlenih a ne njihov minimalac.

Potreba za sistematičnijim prikupljanjem statistike zarada

Studija MOR-a je istakla nekoliko ozbiljnih paradoksa. Iako zarade ostaju glavna stavka u kolektivnom pregovaranju, podaci o zaradama su i dalje nedovoljni i netačni. Podjednako nedostaje i zvanična procena o održivom minimumu ili granici siromaštva. Neophodni uslov za efektivnu politiku plata je da vlada i socijalni partneri imaju ravnopravan pristup relevantnim informacijama i podacima i da imaju sredstva i sposobnost da u potpunosti razumeju implikacije politike plata na produktivnost, inflaciju i zaposlenost.

Socijalni dijalozi za bolje prilagđavanje politike plata na krizu

Generalno, većina radnika u sektorima gde su niske plate nisu pokriveni kolektivnim ugovorom. Efikasnost socijalnog dijaloga stoga treba da bude poboljšana kako bi se ograničili efekti krize na one koji primaju niske plate. Tripartitni pregovori mogu pomoći da se pronade sporazumno rešenje u borbi protiv ekonomske i društvene krize. Prihodi i politika zarada može biti razmatrana na nacionalnom nivou zajedno sa drugim važnim pitanjima, kao što su poreske reforme i reforma penzijskog sistema, zaključuje studija MOR-a.

Za više detalja, kontaktirajte MOR- Kancelariju u Budimpešti na +36-1-473-2656 ili horvathd@ilo.org

³ ILO. 2008b. ' Problem neprijavljenog rada u građevinskom sektoru kroz socijalno partnerstvo u Albaniji ', MOR-Albanija, septembar Tirana.